

bere, non amplius esse id quod sensus renuntiant, sensus enim saepe fallere; pro pane, qui antea erat, iam esse corpus Christi in altari positum, pro vino in calice iam esse sanguinem Domini.

Catechesin de Eucharistia concludit Cyrillus his verbis, « Plena imbutus fide, quod qui apparet panis, panis non est, etiamsi gustu sentiatur, sed corpus Christi; et quod apparet vinum, vinum non est, etiamsi gustus hoc velit, sed sanguis Christi... confirma cor tuum » Catech. myst. IV. n. 9. (Vide doctrinam Ioannis Hierosolymitani successoris Cyrilli th. VIII. p. 100.). « Ab illo temporis puncto, quo accepit panem (Dominus Iesus) et dixit illum corpus suum, non erat panis sed corpus eius, et hoc manducabant admirantes (1)... Panem, quem fregit et dixit corpus suum, corpus agnoscebant (Apostoli) (2), et ita illud credebant, ac si in veritate sanguis eius stillaret » s. Iacobus Sarugens. (th. VIII. pag. 118.). « Vidi mixtum craterem eius (Fidei) et pro vino repletum sanguine, et pro pane positum ab ea corpus in media mensa sua » s. Isaac M. (vide text. syr. supra p. 117.). « Non panem, quod sanctificatus esset appellavit corpus suum, et non tantummodo vinum, quod magnificatum esset (ad supernaturalem ordinem elevatum) per benedictiones, appellavit sanguinem sacrum, sed dixit super unumquodque eorum (super panem et vinum), vere quod sunt corpus et sanguis eius » Xenaias (vide text. syr. p. 119.). Non minus clare loquitur Ambrosius de My-

ܐܢܬܘܢ ܕܘܢܘܢ ܕܘܢܘܢ ܕܘܢܘܢ ܕܘܢܘܢ ܕܘܢܘܢ ܕܘܢܘܢ ܕܘܢܘܢ ܕܘܢܘܢ ܕܘܢܘܢ ܕܘܢܘܢ
 (1) ܐܢܬܘܢ ܕܘܢܘܢ ܕܘܢܘܢ ܕܘܢܘܢ ܕܘܢܘܢ ܕܘܢܘܢ ܕܘܢܘܢ ܕܘܢܘܢ ܕܘܢܘܢ ܕܘܢܘܢ ܕܘܢܘܢ

(2) Sicut hic Sarugensi ita Patribus generatim perinde prorsus est, quod Dominus panem dixit et eo ipso fecit corpus suum, et quod panis non est amplius. Nemo enim eorum adhuc suspicabatur, orituros aliquando homines, qui negarent, hoc nomine corpus Christi intelligi corpus reale et substantiale, vel qui hoc admissio non intelligerent, panem non posse dici et dicendo effici corpus Christi substantiale nisi ita, ut desinat esse panis et in eius vicem succedat corpus Christi, cum evidenter sit absurdum, ut panis manens panis fiat illud substantiale corpus Christi praesistens unum numero, quod natum de Maria Virgine, crucifixum pro nobis, nunc est in gloria Dei Patris.

ster. c. 9. « Probemus, non hoc esse, quod natura formavit, sed quod benedictio consecravit... Non valebit sermo Christi, ut species mutet elementorum? De totius mundi operibus legisti: quia ipse dixit et facta sunt, ipse mandavit et creata sunt; sermo ergo Christi, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quae sunt (sunt panis et vinum), in id mutare quod non sunt? (non erant corpus et sanguis Domini)... Hoc quod conficimus corpus, ex Virgine est, quid hic quaeris naturae ordinem in Christi corpore?... Ipse clamat Dominus Iesus: hoc est corpus meum. Ante benedictionem verborum coelestium alia species nominatur, post consecrationem corpus significatur (illo verbo consecrationis conficimus corpus, et ideo sicut ante nominabatur panis, qui erat panis, ita post consecrationem significatur h. e. dicitur non amplius panis sed corpus, quia non est amplius panis sed corpus iuxta verbum Domini: hoc est corpus meum) (1). Ipse dicit sanguinem suum; ante consecrationem aliud dicitur, post consecrationem sanguis nuncupatur. Et tu dicis amen h. e. verum est.» Verum est, non esse amplius quod prius dicebatur, scilicet panem et vinum, sed esse quod nunc dicitur, scilicet corpus et sanguinem; nam illud amen refertur ad propositionem Ambrosii antecedentem complexam: quod ante conse-

(1) Mira detorsione D. Pusey in his verbis Ambrosii « corpus significatur, » reperit panis substantiam remanentem; nam illud significatur sibi vult, inquit, quod corporis praesentis signum est panis, seu corpus significatur per panem. « S. Ambrose speaks of the Body as signified i. e. by the elements... Before the consecration, he would say, another substance is spoken of, after it, the Body is signified. He speaks of it as signified i. e. denoted by the sign » p. 104. Corpus Christi praesens significari, non per substantiam panis sed per species panis, etiam nos dicimus; sed Ambrosio adscribere, quod hic agat de hac significatione et multo magis quod non excludat, imo his verbis indicet panis substantiam remanentem, est profecto absurdum. Sufficit ad id demonstrandum collatio duorum membrorum sibi respondentium: « post consecrationem corpus significatur » — « post consecrationem sanguis nuncupatur. » Ceterum quod hic Ambrosius dicit significari et nuncupari, in Concilio VII. ita effertur: « post consecrationem (quae ante erant anti-typa panis ac vinum) corpus proprie et sanguis Christi dicuntur et sunt et creduntur » (th. VIII. p. 112.).

crationem erat panis, nunc est corpus Christi et proinde non amplius est panis. Quod hic dixit Ambrosius, eius commentator, scilicet auctor ll. de Sacram. l. IV. c. 5. ita exprimit: « Antequam consecretur, panis est; ubi autem verba Christi accesserint, corpus est Christi. Denique audi dicentem: accipite et edite ex eo omnes; hoc est enim corpus meum. Et ante verba Christi calix est vini et aquae plenus; ubi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis Christi efficitur qui plebem redemit. Ergo videte quantis generibus potens est sermo Christi universa convertere... Dicit tibi sacerdos: corpus Christi; et tu dicis amen, hoc est, verum.» Gemina habet Isidorus. « Quando benedicendae verbis coelestibus creaturae sacris altaribus imponuntur, antequam invocatione summi nominis consecrentur, substantia illic est panis et vini; post verba autem Christi corpus et sanguis est Christi. Quid autem mirum est, si ea quae verbo potuit creare, verbo possit creata convertere? » (th. VIII. p. 114. 115.). Idem est sensus s. Gregorii Magni apud Paulum diaconum (in vita Gregorii n. 18. saec. I. Bened. p. 393.): « Praescius conditor noster infirmitatis nostrae ea potestate, qua cuncta fecit ex nihilo, et corpus sibi ex carne semper Virgini operante Spiritu Sancto fabricavit, panem et vinum aqua mixtum, manente propria specie (1); in carnem et sanguinem suum convertit. » Quod hic dicitur species, in homiliis adscriptis Eligio Noviomensi (hom. VIII. Biblioth. Max. PP. T. XII. p. 311.) appellatur « similitudo panis et vini » eodem sensu, quo Cyrillus Hierosolymitanus, Gregorius Nyssenus, Macarius (supra p. 93. 95. 131. 144.), Theophylactus in Matth. XXVI. 26. T. I. p. 146. dixerunt apparentem panem, qui panis non est (2).

b) Sicut consideratâ substantiâ panis, quae erat ante

(1) In contextu evidenter species seu forma externa, immediatum obiectum sensuum, intelligitur; agitur enim de miraculo, quo etiam haec externa species panis mutata ostendebatur; contra ac « species elementorum » et « alia species » ante consecrationem apud Ambrosium est ipsa specifica rei essentia.

(2) Ὅτι ὁ φαινόμενος ἄρτος οὐκ ἄρτος ἐστίν. Fiat iudicium de interpretatione Professoris Anglicani, cui ὁ φαινόμενος ἄρτος est panis (substantialis) *visibilis*. Pusey p. 104.

consecrationem, et substantiâ aliâ corporis Christi, in quod illa desinendo conversa est, simpliciter dicendum est et a Patribus dicitur, *panem non amplius esse*; ita corpus Christi ipsum in sacramento, ubi praesens est sub speciebus panis in statu cibi, ab ipso Christo Domino (Io. VI.), ab Apostolo (1. Cor. X. 16; XI. 26.), a ss. Patribus, ab universa Ecclesia frequenter appellatur nomine *panis*, qui vero panis est alterius omnino rationis (cf. supra p. 53. 73. 161.). Hinc sensu eodem, negante scilicet substantiam panis, ss. Patres opponunt invicem *panem communem* qui erat ante consecrationem, et corpus Christi post consecrationem ut *panem vitae*, *panem vivum qui de coelo descendit*, *panem hunc quem frangimus*, *panem qui a Christo dicitur caro mea*, eodem, inquam, sensu *panis communis* et *panis hic eucharisticus* opponuntur a Patribus illum negando et hunc affirmando, quo aiunt ante consecrationem *esse panem*, post consecrationem *non esse amplius panem sed corpus Christi*.

Negatio substantiae panis non probatur simpliciter ex eo, quod dicunt non esse amplius *panem communem*; quis enim nescit, etiam de materia sacramentorum, quae in sua manet substantia, posse et solere quandoque dici a Patribus, non esse *aquam communem*, *oleum commune* etc., ubi non substantia una et substantia alia sibi opponuntur, sed eadem substantia secundum diversam qualitatem, ut sanctificata et non sanctificata? Sicut de *transmutatione* diximus, ita etiam hinc spectandi sunt termini, qui sibi opponuntur. Iam vero Patres constanter docent, ideo non superesse amplius *panem communem*, quia id quod erat panis communis, iam est *corpus Christi*, succedente scilicet in vicem substantiae panis communis corpore Christi in statu cibi sub iisdem speciebus panis, quod ideo panis est ille, de quo dixit Dominus: « panis quem ego dabo, caro mea est. » Corpus itaque Christi in sacramento et caro est, si spectetur eius substantia, et panis est h. e. cibus sub speciebus panis, si spectetur sacramentalis existendi modus, quod praeclare dixit Hesychius in Lev. VIII. (mihi fol. 49. vers.): « carnes cum panibus (in veteri testamento) comedi praecepit, ut nos intelligeremus illud ab eo mysterium dici,

quod simul panis et caro est, sicut corpus Christi panis vivi, qui de coelo descendit » (1).

Iam intelligitur sophisma Doctoris Oxoniensis, qui post Calvinianum Albertinum ita argumentatur: qui dicit, non esse panem simplicem, non esse panem communem, evidenter affirmat esse substantiam panis. Atqui Patres dicunt, in Eucharistia non esse panem communem. Ergo Patres affirmant, in Eucharistia manere substantiam panis (2). Respondeo, *distinguo maiorem*: qui dicit non esse panem communem, ita ut terminus oppositus qui iam esse affirmatur, sit idem panis sed sanctificatus atque ideo mutatio sit in qualitate, ut e. g. panes Propositionis in veteri testamento non erant panes communes, *concedo maiorem*. Qui dicit non esse panem communem, ita ut terminus oppositus qui iam esse affirmatur, sit alia prorsus substantia, quae analogice et in sensu sublimiori appelletur panis, et ideo oppositio non sit in qualitate eiusdem panis inter *commune* et *sanctificatum*, sed inter duas substantias, quarum una, panis sensu physico, negatur, altera diversa, panis sensu theologico, affirmatur; is affirmat substantiam panis sensu physico dicti, *nego maiorem*. Pariter *distinguo minorem*: Patres dicunt in Eucharistia seu potius Eucharistiam non esse panem communem, ita ut terminus oppositus, qui af-

(1) Pusey p. 134. citat solum hoc incisum ex Hesychio: « hoc mysterium simul panis et caro est; that mystery is at once Bread and Flesh, » quam apte ad suum scopum sed sensu quam alieno a sententia Hesychii, quisque videt. Non enim dicit Hesychius, ut Anglicanus persuadere vellet, in hoc mysterio esse coniunctam et simul existentem substantiam panis et carnem Christi; sed dicit, corpus Christi formaliter ut est in sacramento, esse simul tum panem, videlicet panem vivum qui de coelo descendit, sicut ipse aiebat Io. VI. 51: « ego sum panis vivus qui de coelo descendi, » tum carnem, quia non aliud quam caro Christi et Christus ipse est ille panis vivus: « panis quem ego dabo, caro mea est. »

(2) The early Fathers quoted by Roman controversialists in behalf of the physical change in the elements, say also that they are not *bare elements*. But since they hold them not to be *bare elements, common bread* and the like, it is plain that they must have hold them to remain in some sens physically what they had been, bread and wine. No one would deny a substance to be *merely, barely* that substance, who did not think it to be that substance at all. p. 91.

firmatur esse Eucharistia, sit panis idem sed sanctificatus, *nego minorem*; dicunt Eucharistiam non esse panem communem, ita ut terminus qui Eucharistia esse affirmatur, sit alia substantia, scilicet corpus Christi, quod appellatur panis vivus, panis de coelo descendens, quia est in statu cibi sub speciebus sensibilibus panis; atque ideo ita, ut *negetur substantia panis communis* ac sensu physico dicti, et *affirmetur substantia diversa corporis Christi*, quod alio theologico sensu panis dicitur, *concedo minorem*.

Oppositio quam diximus inter unam substantiam panis et alteram diversam corporis Christi, atque ideo negatio illius cum huius affirmatione apud Patres ab ipso Pusey citatos evidens est. S. Iustinus Apol. I. n. 66: « *neque ut communem panem et communem potum* ista sumimus, sed... postquam per preces verborum ab ipso institutorum Eucharistia facta est, alimoniam ex qua sanguis et carnes nostrae per transmutationem aluntur, *incarnati illius Iesu et carnem et sanguinem esse edocti sumus.* » Vide locum integrum th. VIII. pag. 87. Cyrillus Hierosolymitanus sicut ait, panem apparentem non esse panem sed corpus Christi; ita eodem sensu opponit *panem communem* qui non est amplius, et *corpus Christi panem coelestem* qui incipit esse sub figura ac specie panis. « In novo testamento panis coelestis et calix salutaris... Quare *ne adtendas tamquam simplicibus pani et vino* (ὡς ψιλοῖς τῷ ἄρτῳ καὶ τῷ ἕνῳ); *corpus enim et sanguis Christi sunt* (illa μὴ ψιλὰ) secundum Domini attestationem » Cat. myst. IV. n. 6. (th. VIII. p. 95.). Manifestissime loquitur Athanasius ab Eutychio citatus (Mai Script. Vett. Nov. Coll. IX. p. 125. et ib. Nov. Bibl. PP. T. IV. p. 62.). « Quamdiu supplicationes et preces non sunt peractae, *simplex est panis et calix*; cum vero magnae et admirabiles preces fuerint persolutae, *tum panis fit corpus et calix sanguis Domini nostri Iesu Christi.* » Alterum simillimum testimonium ex Athanasio ibidem subiungitur. « Hic panis et hic calix quousque supplicationes et preces non sunt factae, *simplicia (panis et vinum) sunt*; quando autem magnae preces et sanctae supplicationes oblatae fuerint, descendit Verbum in panem ac calicem *et fit corpus eius.* » Eadem habet

Nyssenus de Bapt. T. II. p. 602; Isidorus Pelusiota l. I. ep. 109; Nilus Abbas ep. 44. (ed. Allatii p. 21.); Anastasius Sinaita (th. VIII. p. 104.), et similia Hieronymus graecus scriptor in Bibl. Gallandi T. VII. p. 529. Illud Irenaei l. IV. c. 18. n. 5: « a terra panis percipiens invocationem Dei, iam non communis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans terrena et coelesti, » in eundem sensum intelligi debere constat ex iis quae diximus p. 89. et 132.

c) Porro negatio substantiae panis diserte expressa duplici hoc modo nunc declarato: « non est panis sed corpus Christi; non est panis communis sed corpus Christi, » continetur omnino eadem in locutionibus concisioribus, quibus Patres frequentissime dicunt: *id quod videtur panis, post consecrationem est corpus Christi; vel Christus panem fecit proprium suum corpus.* Neque enim manens in sua substantia panis potest esse proprium et reale Christi corpus. « Calicem qui ex creatura est, suum proprium sanguinem pronuntiavit, et panem qui ex creatura est, suum proprium corpus affirmavit » Iren. l. V. c. 11. « Acceptum panem, corpus illum suum fecit » Tertull. contr. Marc. l. IV. 40. « Panis ille, quem videtis in altari, sanctificatus per verbum Dei corpus est Christi; calix ille, imo quod habet calix, sanctificatum per verbum Dei sanguis est Christi » Augustin. serm. 227. cf. Chrysost. (supra p. 98.). His gemina passim apud ceteros Patres legere est.

3°. De modo, quo Patres exprimunt ipsam conversionem. Intelleximus hactenus, Patres docuisse conversionem substantialem spectato primum termino, in quem dicunt converti et transmutari panem ac vinum, spectato deinde modo, quo declarant desinere terminum a quo; superest ut consideremus modum, quo loquuntur de ipsa conversione; ubi sine ulterioribus commentariis possumus simpliciter appellare ad testimonia citata in th. VIII. Capita prae oculis habenda in illis testimoniis sunt praeter iam dicta potissimum haec.

a) Patres ex eo, quod verba Christi (hoc est corpus meum) efficientia quod significant, diriguntur ad panem seu, ut aiunt, dicuntur super panem, constanter conclu-

dunt, *panem ergo transmutari in corpus Christi.* Ergo verba Christi semper intelligebantur directa non ad corpus Christi praesens sistendum una cum pane vel in pane, sed directa ad panem et ad corpus Christi, ut praesentia realis corporis Christi fiat vi verborum per conversionem panis in reale corpus Christi. « Est revera corpus unitum divinitati et natum ex Maria Virgine, inquit Damascenus (supra p. 106.), non quod corpus in coelum assumptum descendat ex coelo, sed quod panis ipse et vinum transmutantur in corpus et sanguinem Dei. » Haec autem talis efficacia verborum relata ad panis transmutationem in corpus Christi nihil aliud significat, quam quod verba exigunt simul praesentiam corporis Christi et desitionem panis ita, ut desitio panis ordinetur ad praesentiam corporis, et corpus praesens sistatur succedendo sub iisdem speciebus in vicem substantiae panis. Ita Cyrillus Hierosolymitanus Cat. IV. l. 2: « Cum igitur ipse pronuntiaverit et dixerit de pane: hoc est corpus meum, quis audebit deinceps ambigere? et cum ipse adseveraverit et dixerit: hic est sanguis meus, quis umquam dubitaverit et dixerit, non esse eius sanguinem? Aquam olim in vinum, quod sanguini affine est, in Cana Galilaeae transmutavit, et eum parum dignum existimabimus cui credamus, cum vinum in sanguinem transmutavit? » Idem est sensus Ambrosii de Myster. c. 9. n. 54: « Ipse clamat Dominus Iesus: hoc est corpus meum. Ante benedictionem verborum coelestium alia species nominatur, post consecrationem corpus significatur. Ipse dicit sanguinem suum; ante consecrationem aliud dicitur, post consecrationem sanguis nuncupatur; et tu dicis amen, hoc est, verum est. » Iacobus Sarugensis: « ab illo temporis puncto, quo accepit panem et dixit illum corpus suum, non erat panis sed corpus eius.... Panem quem fregit et dixit corpus suum, corpus agnoscebant » (Apostoli). Gemina suppeditant superius citati Iustinus, Irenaeus, Macarius Magnes, Nyssenus, Epiphanius, Chrysostomus, Anastasius, auctor ll. de Sacram., Gaudentius, Isidorus, Xenaias (th. VIII. n. I-III.).

b) Adtendatur ad illum modum exprimendi transmutationem panis in corpus, quando Patres dicunt, *de pane vel*

ex pane fieri, effici corpus Christi, ut s. Ephrem, Gaudentius, auctor II. de Sacram.; vel quando rogatur Deus Pater, ut « panem faciat pretiosum corpus Filii sui transmutans Spiritu Sancto suo, » quod solemne est in Liturgiis Chrysostomi, Basili (Goarii Eucholog. p. 77. 169.) ceterisque orientalibus et pluribus occidentalibus. Huiusmodi enim locutiones, ut *transmutatio panis fiat in corpus Christi, de pane vel ex pane vel panem efficiendo corpus Christi iam praeexistens*, nullo modo possunt detorqueri ad sensum illum, ut in pane manente praesens fiat corpus; sed necessario significant, ut in vicem panis desinentis succedat corpus Christi.

c) Consideretur explicatio Macarii Magnetis, Nysseni, Theodori Abucara (opusc. 22. ed. Gretzer. p. 490.), Damasceni, Theophylacti (in Io. VI. 48. T. I. p. 594.) collato s. Iustino, qui aiunt, panem cum sit *potentia* corpus humanum, transmutari naturaliter quidem digestionem in corpus humanum, indeque non debere incredibile videri, quod iuxta fidem christianorum panis per virtutem Spiritus Sancti uno momento transmutatur in corpus Christi. Quae quidem explicatio evidenter ostendit, iuxta fidem antiquitatis christianae substantiam panis non manere, sed desinere esse panem, et incipere eius vice esse corpus Christi. Non posse autem intelligi hos Patres ita, ut manente *materia* transire crediderint panem in corpus Christi, hocque per accedentem materiam continuo augeatur, quemadmodum fit in digestionem, tam evidens est, ut hoc Grabii commentum (vide Praef. Mansueti ad Opp. s. Irenaei p. 149.) non indigeat confutatione. Sufficit advertisse ad Patrum declarationem, corpus in quod transit panis, esse numero unum et idem quod natum est de Maria Virgine, ac proinde corpus praeexistens et nunc glorificatum in coelo, insuperque hoc idem corpus sub singulis specierum partibus totum sine diminutione contineri et a singulis totum percipi (cf. p. 91. 94. 106. 116. 118. 119. 120. 158.). Quibus positus terminus comparationis inter hanc supernaturalem transmutationem panis in corpus Christi et transmutationem naturalem panis in corpus humanum facile intelligitur esse in eo, quod utrimque est *transmutatio unius substantiae in aliam*,

et ideo desitio prioris per successionem alterius, non autem *in modo* quo prior substantia desinat et altera esse incipiat. Alia comparatione modum ipsum desitionis totius substantiae panis expressit Ioannes Hierosolymitanus seu quisquis est auctor homiliae de Poenit. citatae supra p. 101. aiens: sicut cera igni admota nihil substantiae reliquum facit, ita et hic mysteria consummantur corporis substantia (1).

Ex omnibus, quae hucusque diximus, satis puto probatum est, fidem qua profiteamur substantialem conversionem et desitionem panis et vini, in tota antiquitate tam universalem semper fuisse, quam fidem de reali corporis Christi praesentia, hancque praesentiam numquam fuisse aliter intellectam, quam quod Christus Dominus in institutione ss. sacramenti ipsum panem et vinum convertendo fecerit corpus et sanguinem suum sensu iam saepe declarato. Cum igitur Pusey fateatur, nullam fore difficultatem credendi praesentiam corporis Christi sub accidentibus panis desinente panis substantia, si ex traditione vel Scriptura talis sacramenti institutio constaret (2); ostensum vero sit hac-

(1) Per se patet, ad demonstrationem fidei, qua tota antiquitas credidit transubstantiationem panis in corpus Christi, facile nos posse carere hoc singulari testimonio, si quis existimet, alium subesse sensum. Rationes, cur cum Card. Perronio (Refutat. obiect. ex August. c. 14.) et Bellarmino (de Euch. 1. III. c. 20.) censeam, debere intelligi substantiam corporis Christi, cui velut impendatur et qua consumatur tota substantia panis, superius 1. c. exposui. Prorsus absurda est interpretatio Domini Pusey, qui p. 150. 151. putat, *συναλισκεσθαι τη ουσια σωματος*, non posse aliud significare, quam consumi una cum substantia corporis. At sic intellecta verba nullum habent sensum, sive corpus Christi sive corpus suscipientis hominis intelligas, et certissime non significarent, ut vult adversarius, « materialem substantiam panis converti in corpus humanum » scilicet hominis suscipientis. Proposito *συν* in verbo composito hic necessario habet tantummodo vim intensivam: *totum consumitur*, non vero potest retinere significationem concomitantiae: *una cum altero consumitur*.

(2) Of course, if God so willed and declared it, there would be no difficulty in believing, that He annihilated the substance of bread and wine, while preserving every property of them to the senses, nor, again, that He should, if He so willed, re-create the substance of bread and wine, so that they should nourish the communicant p. 158. (De hac re dicemus infra in scholio).